



۱۳) در آنچه امام رضا ذیل نامه مأمون و به عنوان پذیرش ولایت عهدی او نوشته اند، به

کتاب جفر و جامعه استناد کرده اند، مرحوم مجلسی در جلد ۴۹ بحار به نقل از کشف

الغمه در ذیل تاریخ امام رضا از نامه مأمون چنین یاد می کند:

«بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب كتبه عبدالله بن هارون الرشيد اميرالمومنين لعلی بن موسی

بن جعفر ولی عهده»^۱

حضرت در ذیل این حکم که در آن همه مردم خصوص بنی عباس، به بیعت حضرت رضا فراخوانده

شده اند و تاریخ: «يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ لَسْبَعِ خَلْوَنَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةِ اِحْدَى وَمِائَتَيْنِ» را دارد، به خط

خویش بعد از ذکر خدا و صلوات بر پیامبر و آل ایشان می نویسند: «أَقُولُ وَ أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ

إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَضَدَهُ اللَّهُ بِالسَّدَادِ وَ وَقَفَهُ لِلرَّشَادِ عَرَفَ مِنْ حَقِّنَا مَا جَهَلَهُ غَيْرُهُ...» و تاکید می کنند که

اگر حکومت به ایشان رسید به حکم خدا و حکم رسول عمل می کنند ولی در پایان می نویسند که

«جامعه و جفر» چنین دلالت می کند که این امر اتفاق نخواهد افتاد:

«وَ الْجَامِعَةُ وَ الْجَفْرُ يَدْلَانِ عَلَيَّ ضِدَّ ذَلِكَ وَ مَا أُدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَ لَا بِكُمْ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ

يَقْضِي بِالْحَقِّ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ لَكِنِّي امْتَلَتُ أَمْرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ آثَرْتُ رِضَاهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُنِي

وَ إِيَّاهُ وَ أَشْهَدْتُ اللَّهَ عَلَيَّ نَفْسِي بِذَلِكَ وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً وَ كَتَبْتُ بِخَطِّي بِحَضْرَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

أَطَالَ اللَّهُ بَقَاءَهُ وَ الْفُضْلُ بْنُ سَهْلٍ وَ سَهْلُ بْنُ الْفُضْلِ وَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَاهِرٍ وَ

تَمَامَةُ بْنُ أَشْرَسٍ وَ بَشْرُ بْنُ الْمُعْتَمِرِ وَ حَمَادُ بْنُ التُّعْمَانَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةِ اِحْدَى وَمِائَتَيْنِ.»^۲

۱۴) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ فُضَّالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنِ الْقَاسِمِ عَنِ بَرِيدِ بْنِ

مُعَاوِيَةَ الْعِجَلِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ إِنْ عِنْدَنَا صَحِيفَةٌ مِنْ كُتُبِ عَلِيٍّ طَوَّلَهَا

سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَنَحْنُ نَتَّبِعُ مَا فِيهَا لَا نَعْدُوهَا وَ سَأَلْتُهُ عَنْ مِيرَاثِ الْعِلْمِ مَا بَلَغَ أَجْوَامِعِ هُوَ مِنَ الْعِلْمِ

۱. ج ۲۹، ص ۱۴۸.

۲. بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۴۹، ص ۱۵۳.



أَمْ فِيهِ تَفْسِيرٌ كُلُّ شَيْءٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ الَّتِي تَتَكَلَّمُ فِيهِ النَّاسُ مِثْلَ الطَّلَاقِ وَالْفَرَائِضِ فَقَالَ إِنَّ عَلِيًّا كَتَبَ الْعِلْمَ كُلَّهُ الْقَضَاءَ وَالْفَرَائِضَ فَلَوْ ظَهَرَ أَمْرُنَا لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ إِلَّا فِيهِ نُمُضِيهَا.^١

ما می گوئیم:

- این روایت اگرچه ناظر به جعفر نیست ولی با توجه به «هفتاد ذراع بودن نوشته امیرالمومنین» ناظر به کتاب جامعه است (که احتمالاً همان جعفر باشد)
- نکته مهم در این روایت آن است که حضرت در پاسخ به این سوال که آیا در این کتاب، مطالب کلی وجود دارد یا تفسیر و جزئیات هر چیز هست می فرمایند حضرت «همه قضاء و فرائض» را نگاشته اند پس مضمون کتاب جامعه، مطالب کلی نیست ولی در این روایت، مضمون این کتاب، مسائل فقهی دانسته شده است، همین مطلب در روایت بعد هم به نوعی مورد اشاره است.

(١٥) «حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يَزِيدَ أَوْ عَمْرُو بْنُ رَوَاهُ عَنْ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمَرَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ إِنَّ عِنْدَنَا لَصَحِيفَةً يُقَالُ لَهَا الْجَامِعَةُ مَا مِنْ حَلَالٍ وَلَا حَرَامٍ إِلَّا وَهُوَ فِيهَا حَتَّى أُرْشَ الْخَدِشُ.»^٢

(١٦) «حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: أَخْرَجَ إِلَيَّ أَبُو جَعْفَرٍ ع صَحِيفَةً فِيهَا الْحَلَالُ وَالْحَرَامُ وَالْفَرَائِضُ قُلْتُ مَا هَذِهِ قَالَ هَذِهِ إِمْلَاءُ رَسُولِ اللَّهِ ص وَخَطُّهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ قَالَ فَقُلْتُ فَمَا تَبَلَى قَالَ فَمَا يُبَلِّهَا قُلْتُ وَمَا تُدْرَسُ قَالَ وَمَا يَدْرُسُهَا قَالَ هِيَ الْجَامِعَةُ أَوْ مِنَ الْجَامِعَةِ.»^٣

توضیح:

- مرحوم مجلسی قسمت آخر روایت را چنین معنی می کند:
«قوله ع فما يبليها أي أي شيء يقدر على إبلائها والله حافظها لنا أو لا تقع عليها الأيدي كثيرا حتى تبلى أو تدرس و تمحي.»^٤

١. بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٢٦، ص ٢٣. بصائر الدرجات في فضائل آل محمد صلى الله عليهم؛ ج ١، ص ١٤٣

٢. بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٢٦، ص ٢٣. بصائر الدرجات في فضائل آل محمد صلى الله عليهم؛ ج ١، ص ١٤٤

٣. بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٢٦، ص ٢٣. بصائر الدرجات في فضائل آل محمد صلى الله عليهم؛ ج ١، ص ١٤٤

٤. بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٢٦، ص ٢٤.



۲. سائل می پرسد آیا این کتاب نمی پوسد؟ حضرت می فرمایند نمی پوسد و مندرس نمی شود و محو نمی شود.

اگر کلمات حضرت را سوالی بخوانیم چنین معنی می شود: چه کسی آن را بیوساند و مندرس کند و محو کند و اگر به صورت نفی بخوانیم چنین معنی می شود که: نمی پوسد و مندرس نمی شود و محو نمی شود.

۳. مرحوم مجلسی هم احتمال داده است که چنین معنی شود که هیچ دستی بر آن واقع نمی شود تا آن زمان که از بین برود.

ما می گوئیم: مطابق معنای دوم مرحوم مجلسی، - که با مضمون روایات دیگر هم سازگار است - این کتاب جز به دست اهل بیت نخواهد بود.